

GENITALE VERMINKING

Sylvia Sroka
20/06/2007

Inleiding

Volgens een ruwe schatting zijn 100 tot 140 miljoen vrouwen en meisjes het slachtoffer van genitale verminking¹. De meeste slachtoffers leven in Afrika, maar door de vele immigratie- en vluchtelingenstromen worden ook Westerse landen met praktijken van genitale verminking geconfronteerd.

Deze praktijken leiden vaak tot een botsing tussen culturen, en tot heftige reacties in onze samenleving, zowel op politiek-cultureel gebied als op medisch en juridisch vlak. Vanuit een Westers standpunt is vrouwenbesnijdenis immers een aantasting van het recht op fysieke integriteit en van het recht op gezondheid. Anderzijds is het zo dat de praktijken voortkomen uit een culturele traditie die in bepaalde landen al eeuwenlang bestaat, en heeft elke persoon recht op de beleving van de eigen cultuur en godsdienst, met eerbied voor zijn persoonlijke levenssfeer en gezinsleven.

Er bestaat geen kant-en-klare oplossing voor deze problematiek. Hoewel er in een multiculturele samenleving voortdurend wordt gestreefd naar een gelijke eerbiediging van de verschillende levensbeschouwingen en culturen, stelt zich toch de vraag waar de grenzen liggen van die diversiteit.² Het “open staan voor andere culturen” mag niet leiden tot een totale verloochening van de eigen grondwaarden. Vanuit die achterliggende gedachte moet naar een gepast beleid worden gestreefd.

Wat is vrouwelijke genitale verminking?

Genitale verminking is een eeuwenoude traditie die sterk verankerd is in de cultuur. Het gebeurt in meer dan 40 landen, verspreid over de hele wereld.

Vrouwelijke genitale verminking, of “vrouwenbesnijdenis”, slaat op het verwijderen van alle externe vrouwelijke genitaliën of van een deel ervan, of op het toebrengen van een ander letsel aan de vrouwelijke geslachtsorganen voor culturele, religieuze of andere niet-therapeutische redenen.

De Wereldgezondheidsorganisatie onderscheidt verschillende gradaties³. Het gaat onder meer om :

- “sunna-besnijdenis” : het wegsnijden van het voorhuidje van de clitoris
- excisie of clitoridectomie : het wegsnijden van de clitoris en/of van de kleine schaamlippen en/of van een deel van de grote schaamlippen
- infibulatie of “faraonische” besnijdenis : alle uiterlijke geslachtsorganen van de vrouw worden weggesneden en men laat de wonde helemaal dichtgroeien, op een zeer kleine opening na waarlangs menstruatiebloed en urine het lichaam kunnen verlaten.

Excisie is de meest voorkomende vorm van genitale verminking en zou worden toegepast in 80% van de gevallen. De meest verregaande vorm is infibulatie en dit zou voorkomen in 15% van alle gevallen.⁴

De verschillende praktijken kunnen ernstige lichamelijke en geestelijke letsels veroorzaken afhankelijk van de vorm van de verminking, de hygiënische omstandigheden, de bekwaamheid van de uitvoerder en de mate van het verzet van het slachtoffer.⁵ De fysieke gevolgen van genitale verminking kunnen tot de dood leiden.

Waarom komt het nog steeds voor?

De redenen variëren per bevolkingsgroep, maar gewoonte en traditie zijn de meest voorkomende : “het is altijd zo geweest, het is een kenmerk van ons volk”. Het wordt gezien als een ritueel dat de banden binnen de gemeenschap versterkt. Wie genitale verminking ondergaat, behoort tot de groep. Vrouwen die niet verminkt zijn, kunnen vaak geen huwelijkspartner vinden. In bepaalde samenlevingen is genitale verminking een voorwaarde om als volwaardige vrouw aanvaard te worden en om te kunnen deelnemen aan alle aspecten van het maatschappelijke leven.

Genitale verminking wordt beoefend door mensen van verschillende godsdiensten, terwijl in feite geen enkele grote godsdienst de praktijk zou voorschrijven.⁶ Bepaalde gemeenschappen geloven echter dat het een religieuze plicht is en ze gebruiken dit om de praktijk te rechtvaardigen. Ook mythes spelen soms een rol.⁷

In andere samenlevingen wordt genitale verminking dan weer nagestreefd als schoonheidsideaal. Uitwendige vrouwelijke genitaliën worden als onrein en lelijk beschouwd, en moeten om die reden verwijderd worden. Sommigen geloven dat het de vruchtbaarheid verhoogt. Hygiënische en esthetische redenen, evenals gezondheidsredenen spelen dus ook vaak een rol.

Tot slot gelooft men in veel samenlevingen dat genitale verminking de seksuele verlangens van vrouwen kan milderden en zo kuisheid en maagdelijkheid kan bewaren voor het huwelijk, en na het huwelijk trouw kan verzekeren. Soms gelooft men ook dat genitale verminking van de vrouw het genot van de man verhoogt. Genitale verminking wijst in zulke gevallen op de verschillen tussen de seksen voor wat hun toekomstige rollen in leven en huwelijk betreft. Men denkt dat het verwijderen van de vrouwelijke uitwendige genitaliën, de vrouwelijkheid en daarom de gehoorzaamheid en volgzaamheid van meisjes versterkt. Er bestaat dan ook een sterk verband tussen genitale verminking en de ongelijke positie van vrouwen in de politieke, sociale en economische structuren van samenlevingen waar deze praktijk beoefend wordt.⁸

Reactie van de internationale gemeenschap

Zowel op internationaal, nationaal als lokaal vlak wordt er strijd gevoerd tegen de praktijk van vrouwelijke genitale verminking. Om die strijd te ondersteunen kan men beroep doen op een aantal universele en regionale instrumenten die de praktijk veroordelen en/of de mensenrechten in het algemeen of de rechten van vrouwen en kinderen in het bijzonder beschermen.⁹

Op de derde wereldconferentie over de bevolking gehouden te Caïro in september 1994 hebben de ondertekenende landen – waaronder België – aanbevelingen goedgekeurd waarin de praktijken inzake vrouwenbesnijdenis werden afgekeurd en waarin landen werden aangespoord om acties te ondernemen ter bestrijding van alle vormen van vrouwenbesnijdenis¹⁰. Ook op de vierde UNO wereldconferentie over de vrouwen te Peking in september 1995 werden enkele passages betreffende de bestrijding van de traditie van genitale verminking van vrouwen in het actieplatform ingelast. Meer concreet werd aan de regeringen uitdrukkelijk gevraagd een wetgeving te ontwikkelen en toe te passen die meisjes moet beschermen tegen seksuele verminking. Het thema keerde ook terug op latere conferenties.

Een belangrijke stap voorwaarts in Europa was de goedkeuring van de Resolutie van het Europees Parlement over verminking van de geslachtsorganen bij vrouwen. Deze Resolutie veroordeelt alle vormen van vrouwelijke genitale verminking als een schending van het recht op persoonlijke integriteit en als een daad van geweld tegen vrouwen. De Resolutie werd aangenomen door het Europees Parlement op 20 september 2001. Hoewel de Resolutie niet bindend is, toont ze toch het engagement van het Europees Parlement ten aanzien van vrouwelijke genitale verminking.¹¹

In Europa hebben sommige landen specifieke strafwetten opgesteld met betrekking tot vrouwelijke genitale verminking, zoals Oostenrijk, Denemarken, Spanje, Zweden, Italië, Engeland en België (zie hierna).¹² In andere landen is genitale verminking strafbaar onder de algemene strafwet.¹³

Tot slot hebben mensenrechtenorganisaties en vrouwenorganisaties op lokaal vlak, zowel in Afrika als in Europa, het probleem van genitale verminking onder de aandacht van het grote publiek gebracht en trachten zij het onderwerp op de internationale agenda te plaatsen.

Strafbaarstelling in België

In België werd het misdrijf specifiek strafbaar gesteld bij wet van 28 november 2000¹⁴, waarbij artikel 409 in het Strafwetboek¹⁵ werd gewijzigd. Dat artikel stelt genitale verminking bij minderjarige meisjes en volwassen vrouwen expliciet strafbaar. Deze wetsbepaling is in werking sinds 27 maart 2001.

Vóór de inwerkingtreding van deze wet werd genitale verminking strafbaar gesteld onder de algemene noemer van “toebrengen van opzettelijke slagen en verwondingen”.

Volgens artikel 409 van het Strafwetboek wordt het uitvoeren, vergemakkelijken of bevorderen van een genitale verminking op minderjarige meisjes (de meest voorkomende situatie) bestraft met opsluiting van vijf tot zeven jaar. Wanneer dit gebeurt bij meerderjarige vrouwen, is de opsluiting drie tot vijf jaar. Het is niet van belang of de betrokken vrouw of het meisje haar toestemming heeft gegeven met de verminking. Wanneer de verminking wordt uitgevoerd met een winst oogmerk (door mensen die er hun “beroep” van maken), is de straf opsluiting van vijf tot zeven jaar. Wanneer de verminking leidt tot een ongeneeslijke ziekte, tot blijvende arbeidsongeschiktheid of zelfs tot het overlijden van de betrokkene, wordt de straf verzwaaard. Er is ook een strafverzwaring indien de verminking wordt uitgevoerd door een ouder.

De wet spreekt over “eender welke vorm van verminking van de genitaliën”. Een preciezere omschrijving zou immers tot een beperkt toepassingsgebied leiden, wat de wetgever heeft willen vermijden. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende gradaties van verminking. Het komt aan de rechter toe om de ernst te bepalen en er de gepaste strafmaat aan te verbinden, binnen de wettelijk bepaalde minimum- en maximumgrens.

Anderzijds wordt uitdrukkelijk vermeld dat het moet gaan om “verminking van de genitaliën van een persoon van het vrouwelijk geslacht”. Het gaat zowel om meisjes als vrouwen, hoewel de tussenkomst van de wetgever al delicaat wordt geacht wanneer een volwassen vrouw “vrijwillig” deelneemt aan cultuurgebonden gebruiken. De bepaling is dus niet van toepassing op jongens of mannen. Erge vormen van besnijdenis bij jongens kunnen uiteraard nog steeds bestraft worden op grond van de bepalingen inzake opzettelijke slagen en verwondingen.

Naast het ruime toepassingsgebied heeft de wetgever ook voorzien in een ruime verjaringstermijn : het misdrijf van genitale verminking bij een minderjarig meisje, verjaart ten vroegste tien jaar na haar meerderjarigheid.¹⁶

Tot slot heeft de wet, voor genitale verminking bij minderjarigen, een uitzondering gemaakt op het territorialiteitsbeginsel. Volgens dat beginsel is de Belgische strafwet alleen van toepassing op misdrijven gepleegd in België, ongeacht de nationaliteit van de dader. De uitzondering op dit principe¹⁷ heeft als bedoeling de gevallen te bestrijden waarbij de kinderen, die hier in België verblijven, naar het buitenland worden gestuurd om daar te worden besneden of tijdens een vakantie in het land van herkomst worden besneden.¹⁸

Afsluitende beschouwingen

De keuze voor een specifieke strafbaarstelling van meisjes- en vrouwenbesnijdenis, terwijl er ook strafrechtelijk vervolgd kon worden op basis van de strafbepalingen inzake slagen en verwondingen, heeft te maken met de symbolische functie van de strafbaarstelling, met name “dat de betrokkenen

afzien van die praktijken en dus vooral dat er zich een mentaliteitswijziging voordoet bij de betrokken personen en staten”.¹⁹

Er zijn nochtans enkele belangrijke beperkingen verbonden aan de loutere toepassing van de wet. Eén van de belangrijkste is het feit dat besnijdenissen clandestien gebeuren en dat de gemeenschappen waarin ze gebeuren, zich ver weg houden van officiële instanties.²⁰ De seksuele verminking gebeurt vaak in het geheim. Het is dus bijzonder moeilijk om effectief te vervolgen.

Bovendien is het sowieso al niet gemakkelijk om zich te mengen in tradities en gebruiken van andere culturen. De sociale druk om aan de diepgewortelde tradities te voldoen is groot, en inmenging van buiten de samenleving wordt niet zomaar geduld.

Een mentaliteitswijziging is dus niet vanzelfsprekend, en zal niet tot stand komen door de loutere strafbaarstelling van de praktijk. Vrouwelijke genitale verminking speelt in veel culturen een voorname rol in de man-vrouwrelatie. Allebei hebben ze hun eigen redenen om het gebruik in stand te houden. Dat betekent dat veranderingen een engagement vereisen van iedereen in de samenleving, man of vrouw.²¹

De expliciete strafbaarstelling van genitale verminking bij minderjarige meisjes en volwassen vrouwen is slechts een hulpmiddel in de strijd tegen vrouwenbesnijdenis. Dit moet verder aangevuld worden met sensibilisatie van de betrokken gemeenschappen, waarbij een zeer sterke nadruk wordt gelegd op vorming en voorlichting van vrouwen én mannen, en waarbij men de steun verwerft van de plaatselijke autoriteiten (politiek én religieus). Anderzijds dienen ook de diverse beroepsgroepen in België (zoals artsen, onderwijzers, sociale werkers) die mogelijk in contact komen met slachtoffers of meisjes die het risico lopen te worden besneden, in het debat te worden betrokken. Een groot deel van de aanbevelingen van de Raad van Gelijke Kansen is daarbij nog steeds actueel.²²

---

¹ E. LEYE, “Vrouwelijke genitale verminking in Europa”, in *Uitgelezen*, jaargang 12, nr. 4, 2006, 3 of op <http://www.rosadoc.be>.

² K. MEERSCHAUT en A. BACKS, *Vrouwenbesnijdenis en recht*, Afrika-Vereniging van de Universiteit Gent.

³ Zie voor een overzicht E. LEYE, “Vrouwelijke genitale verminking in Europa”, in *Uitgelezen*, jaargang 12, nr. 4, 2006 of op <http://www.rosadoc.be>.

⁴ “Vrouwelijke genitale verminking”, publicatie van Amnesty International, <http://www.aivl.be>.

⁵ Advies nr 18 van de Raad Gelijke Kansen van 13 juni 1997, betreffende de genitale verminking, <http://www.raadvandegelijkekansen.be>.

⁶ “Vrouwelijke genitale verminking”, publicatie van Amnesty International, <http://www.aivl.be>.

⁷ Advies nr 18 van de Raad Gelijke Kansen van 13 juni 1997, betreffende de genitale verminking, <http://www.raadvandegelijkekansen.be>.

⁸ “Vrouwelijke genitale verminking”, publicatie van Amnesty International, <http://www.aivl.be>.

⁹ Onder meer de “Universele Verklaring van de Rechten van de Mens”, de “Conventie van de Verenigde Naties ter Eliminatie van Alle Vormen van Discriminatie van de Vrouw”, de “Verklaring van de Verenigde Naties over de Eliminatie van Geweld tegen Vrouwen”, de “Conventie van de Rechten van het Kind”, het “Afrikaans Charter van de Rechten en het Welzijn van het Kind”. Voor een bespreking, zie “Vrouwelijke genitale verminking”, publicatie van Amnesty International, <http://www.aivl.be>.

¹⁰ Advies nr 18 van de Raad Gelijke Kansen van 13 juni 1997, betreffende de genitale verminking, <http://www.raadvandegelijkekansen.be>.

¹¹ E. LEYE, “Vrouwelijke genitale verminking in Europa”, in *Uitgelezen*, jaargang 12, nr. 4, 2006, 3 of op <http://www.rosadoc.be>.

¹² Voor een overzicht van diverse nationale wetgevingen : advies nr 18 van de Raad Gelijke Kansen van 13 juni 1997, betreffende de genitale verminking, <http://www.raadvandegelijkekansen.be>.

---

¹³ E. LEYE, "Vrouwelijke genitale verminking in Europa", in *Uitgelezen*, jaargang 12, nr. 4, 2006, 4 of op <http://www.rosadoc.be>.

¹⁴ Wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen, *Belgisch Staatsblad* 17 maart 2001.

¹⁵ Art 409 SW luidt als volgt : "*§ 1. Hij die eender welke vorm van verminking van de genitaliën van een persoon van het vrouwelijk geslacht uitvoert, vergemakkelijkt of bevordert, met of zonder haar toestemming, wordt gestraft met gevangenisstraf van drie jaar tot vijf jaar.*

De poging wordt gestraft met gevangenisstraf van acht dagen tot een jaar.

§ 2. Indien de verminking uitgevoerd wordt op een minderjarige of met een winstoogmerk, is de straf opsluiting van vijf jaar tot zeven jaar.

§ 3. Indien de verminking een ongeneeslijk lijkende ziekte of een blijvende arbeidsongeschiktheid heeft veroorzaakt, is de straf opsluiting van vijf jaar tot tien jaar.

§ 4. Wanneer de verminking zonder het oogmerk om te doden, toch de dood ten gevolge heeft, is de straf opsluiting van tien jaar tot vijftien jaar.

§ 5. Is de in § 1 bedoelde verminking op een minderjarige of een persoon die uit hoofde van zijn lichaams- of geestestoestand niet bij machte is om in zijn onderhoud te voorzien, uitgevoerd door zijn vader, moeder of andere bloedverwanten in de opgaande lijn, of door enige andere persoon die gezag heeft over de minderjarige of de onbekwame, of door een persoon die hen onder zijn bewaring heeft, of door een persoon die occasioneel of gewoonlijk samenwoont met het slachtoffer, dan wordt het minimum van de bij de §§ 1 tot 4 bepaalde straffen verdubbeld in geval van gevangenisstraf en met twee jaar verhoogd in geval van opsluiting."

¹⁶ Artikel 21bis van de Voorafgaande Titel bij het Wetboek van Strafvordering luidt als volgt: "*In de gevallen bedoeld in de artikelen (...) 409 en (...) van het Strafwetboek, begint de verjaringstermijn van de strafvordering pas te lopen vanaf de dag waarop het slachtoffer de leeftijd van achttien jaar bereikt. In geval van correctionalisering van een misdaad bedoeld in het vorige lid, blijft de verjaringstermijn van de strafvordering, die welke is bepaald voor een misdaad."*

¹⁷ Zie artikel 10ter van de Voorafgaande Titel bij het Wetboek van Strafvordering, dat bepaalt : "*Eenieder kan in België vervolgd worden wanneer hij zich buiten het grondgebied van het Rijk schuldig maakt aan : (...) 2° een van de misdrijven bepaald in de artikelen 372 tot 377 en 409, van hetzelfde Wetboek (Strafwetboek), indien het feit werd gepleegd op een minderjarige;"*.

¹⁸ K. MEERSCHAUT en A. BACKS, *Vrouwenbesnijdenis en recht*, Afrika-Vereniging van de Universiteit Gent.

¹⁹ Verslag namens de Commissie voor Justitie, Parlementaire stukken Senaart 1999-2000, nr. 2-280/5, 103.

²⁰ Zie ook bij E. LEYE, "Vrouwelijke genitale verminking in Europa", in *Uitgelezen*, jaargang 12, nr. 4, 2006, 4 of op <http://www.rosadoc.be>.

²¹ G. VAN GEERTRUYEN, "Vrouwelijke genitale verminking : de sociaal-culturele context", Afrika-Vereniging van de Universiteit Gent.

²² Advies nr 18 van de Raad Gelijke Kansen van 13 juni 1997, betreffende de genitale verminking, <http://www.raadvandegelijkekansen.be>.